

Psykisk helsevern

Psykisk helsehjelp er en stollek

Sivert Straume
psykolog

Vi er lovet psykisk helsehjelp, men sendes i ring når vi ber om den.

I velferdsstaten Norge skal alle ha tilgang til helsetjenester – ikke bare de rike. Oppskriften (1) er enkel: Ta kontakt med fastlegen, så ordner hun hjelp til deg. Fastlegen forvalter en rekke forskjellige tilbud.

Helseminister Bent Høie blir bekymret (2) når noen utfordrer denne offisielle fremstillingen, for det er viktig at folk søker hjelp når de sliter psykisk, slik sjefen hans har sagt (3).

Også jeg er bekymret for dem som har mistet troen på at det er hjelp å få i det offentlige helsevesenet. Men jeg er mer bekymret for de som tror på Høies garantier. Psykisk lidende

Det er altfor få stoler, og mange havner på gulvet

mennesker er ikke i form til et maratonløp i hjelpesøking.

Får ikke hjelp av det offentlige

Det helprivate psykologkontoret jeg jobber ved, får henvendelser fra mange som ikke får den hjelpen de har rett til i det offentlige. Jeg har sett mennesker bli syke (4) av det. Flere vitner (5) om det samme. Som psykolog våger jeg sjelden å skru opp folks forhåpninger til offentlig psykisk helsevern. Jeg kan som Høie anbefale fastlegen, men må legge til: Ikke tro det er deg det er noe galt med om du ikke får hjelp. Forresten er det ikke fastlegens feil heller. Ansvarer ligger høyere opp.

Ikke nok kapasitet

Årlig får 200 000 voksne hjelp (6) med psykiske vansker i spesialisthelsetjenesten. Dermed har Høie sine ord i behold når han sier at man *kan* få hjelp. Men det er bare halve sannheten. Man kan også bli snytt for hjelp.

DPS-ene avviser ofte (7). Avtalespesialistene avviser enda oftere (8). Kommunene har et variabelt tilbud. For eksempel har Norges nest største kommune, Bergen, ikke noe allment behandlingstilbud ut over det fastlegen og legevakten kan tilby. Fastlegene er under sterkt press (9) og det får pasientene merke (10).

At behovet langt overskrider behandlingskapasiteten i helsevesenet, er det liten tvil om. Ifølge Folkehelseinstituttet (11) opplever om lag en tredjedel av den voksne befolkningen et psykisk problem i løpet av et år. Det utgjør 1,4 millioner mennesker. Regnestykket går ikke opp for en velferdsstat som er generøs med løfter og gnien med penger.

Ansvarsoppløsning

Loven sier at du skal få den helsehjelpen du trenger, enten i kommunen eller i spesialisthelsetjenesten. Når løftene er store og budsjettene små, presses kommunene og spesialisthelsetjenesten til å tøyse

lovens ord om «nødvendig helsehjelp». Ellers vanker det sanksjoner for budsjettoverskridelser. Lovbruddene skjules av uklare grenseoppganger mellom de som skal gi hjelp. Lov, forskrift og retningslinjer er vage. Jeg har henvendt meg til Helsedirektoratet, men ikke engang der kan noen konkretisere hva som faller på kommune, og hva som faller på spesialisthelsetjenesten, når det gjelder behandling av psykisk lidelse.

Når alle kan peke på andre, pulveriseres ansvaret. Jo, du skal nok ha hjelp, sier fastlege, kommune og spesialisthelsetjeneste, bare ikke her (12). For personer med milde og moderate vansker er risikoen for å havne i en karusell av avvisninger og henvisninger mellom fastlege, DPS-er, avtalespesialister og kommune veldig stor.

Stolleken

Når Høie viser til at det er veldig mange steder en kan søke hjelp (13) for psykiske helseutfordringer, nærmer han seg kjernen av problemet. De offentlige psykisk helsetilbudene er organisert som en stollek. Det er altfor få stoler, og mange havner på gulvet. Likevel kan ingen si at det ikke er sittemulighet, for det er da stoler rundt omkring.

Den ulogiske organiseringen av psykisk helsetjenestene er genial, sett med budsjettøyne. Vi kan si vi har et universelt helsevesen, der alle får hjelp, selv om mange slett ikke får hjelp.

Myndighetenes problem

Det finnes en enkel vei ut av uføret: At én og samme instans vurderte om pasienten hadde rett til hjelp, enten det var kommunen eller spesialisthelsetjenesten som skulle gi den. Den

pasienten som ikke fikk hjelpen innen fastsatt tid, kunne gå til en privat tilbyder og få hjelpen der. Den offentlige instansen som var tildelt ansvaret, måtte bla opp. Helseministre kunne ikke lenger legge på pasienten å lete seg fram til et tilbud. Slik kunne myndighetenes løfter bli myndighetenes problem.

Et umiddelbart resultat ville vært at underkapasiteten kom tydelig til syne. DPS-er og kommuner ville fått kjemperegninger. Milliarder ville rullet ut og gitt myndighetene motivasjon for å sørge for god forebygging og bredspektret psykisk helsehjelp med lav kostnad, kanskje av typen de allerede har prøvd ut med lovende resultater (14).

Farvel til velferdsstaten?

Alternativt kunne de sagt: Dette har vi ikke råd til. Psykisk helsetjenester kan ikke være en del av det universelle helsetilbudet. Det er som for tannhelse: De mest utsatte og aller fattigste kan få hjelp. Til resten kan vi tilby stolleken.

En slik ærlighet vil forebygge mange skuffelser og nederlag i møte med et avvisende behandlingsapparat. Om vi ikke er villige til å betale det det koster å hjelpe, så kan vi i det minste slutte å legge stein til byrden.

Referanser

1. Helsenorge.no. Psykisk helsehjelp for voksne. <https://helsenorge.no/psykisk-helse/psykisk-helsehjelp-for-voksne>
2. Bent Høie (2020, 22. januar). Førstelinjen. <https://www.nrk.no/ytring/forstelinjen-1.14869616>

3. TV2.no (2020, 19. januar): – Det finnes mange som ikke ber om hjelp. <https://www.tv2.no/nyheter/11110903/>
4. Sivert Straume, (2014, 21. juni): Den virkelige ventelisten. <https://bypsykologene.no/2014/06/den-virkelige-ventelisten/>
5. Morten Myksvoll, (2020, 8. januar). Det må hjelpe å rope på hjelp. <https://www.bt.no/btmeninger/kommentar/i/K32Ae7/det-maa-hjelpe-aa-rope-paa-hjelp>
6. Meld. St. 7 (2019–2020). Nasjonal helse- og sykehusplan 2020–2023. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-7-20192020/id2678667/...>
7. Bergens Tidende (2020, 15. januar). Her blir ein av tre pasientar avvist. – Det er trist. <https://www.bt.no/nyheter/lokalt/i/3JwvG0/her-blir-ein-av-tre-pasientar-...>
8. Bergens Tidende (2020, 27. januar). Dei må avvise pasientar kvar einaste veke: – Det gjer vondt når ein ser behovet for hjelp. <https://www.bt.no/nyheter/lokalt/i/kJLqkk/det-gjer-vondt-aa-avvise-pasie...>
9. EY og Vista Analyse, 2019. Evaluering av fastlegeordningen. <https://www.regjeringen.no/contentassets/7cd212bf5f0642c1a5d0d480f0923e6d/evaluering-av-fastlegeordningen---sluttrapport-fra-ey-og-vista-analyse.pdf>
10. Dagens medisin (2019, 4. september). Pasientene klager på ventetid hos fastlegen. <https://www.dagensmedisin.no/artikler/2019/09/04/pasientene-klager-pa-ventetid-hos-fastlegen/>
11. Folkehelseinstituttet (oktober 2009). Psykiske lidelser i Norge: Et folkehelseperspektiv. <https://www.fhi.no/publ/eldre/psykiske-lidelser-i-norge-et-folkeh/>
12. Sivert Straume (2014, 5. desember). Du skal få behandling, bare ikke her. <https://www.bt.no/btmeninger/kronikk/i/eaV8y/du-skal-faa-behandling-bare-ikke-her>
13. Dagsnytt 18, (2020, 6. januar). <https://radio.nrk.no/serie/dagsnytt-atten/NMAG03000320/06-01-2020>
14. NAPHA.no (2014, 13. juni). Rask psykisk helsehjelp. <https://www.napha.no/content/13931/Rask-psykisk-helsehjelp>

